

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ ЯК ФАКТОР ЗМІЦНЕННЯ САМОСТІЙНОСТІ РЕГІОНІВ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ САМОДОСТАТНОСТІ

У статті розглянуто перебіг процесу децентралізації та формування територіальних громад в Україні. Визначено основні переваги децентралізації, а також з'ясовано головні стримуючі фактори її проведення, а саме: недосконале законодавство, дефіцит довіри громадян, бюджетні ризики. Розглянуто низку надуманих ризиків (ймовірність сепаратизму, відтік коштів через скасування дотацій). Відповідно до законопроекту “Про префектів” проаналізовано потенційний механізм регулювання процесу децентралізації – інститут префектів. Обґрунтовано доцільність децентралізації як необхідної та перспективної складової підвищення рівня самодостатності регіонів.

Ключові слова: децентралізація, територіальна громада, самодостатність регіонів, ресурси регіонів, законодавче регулювання, інститут префектів.

Сюта Святослав

ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯ ВЛАСТИ КАК ФАКТОР УКРЕПЛЕНИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОСТИ РЕГИОНОВ И ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИХ САМОДОСТАТОЧНОСТИ

В статье проанализировано развитие процесса децентрализации и формирования территориальных общин в Украине. Определены главные преимущества децентрализации, а также выяснены основные сдерживающие факторы ее проведения, а именно: несовершенство законодательства, дефицит доверия граждан, бюджетные риски. Рассмотрен ряд надуманных рисков (вероятность сепаратизма, отток средств из-за отмены дотаций). В соответствии с законопроектом “О префектах” проанализирован потенциальный механизм регулирования процессом децентрализации – институт префектов. Обоснована целесообразность децентрализации как

необходимої і перспективної складової підвищення рівня самодостаточності регіонів.

Ключевые слова: децентралізація, територіальна громада, самодостаточність регіонів, ресурси регіонів, законодавче регулювання, інститут префектів.

Siuta Sviatoslav

DECENTRALIZATION OF POWER AS A FACTOR OF STRENGTHENING INDEPENDENCE REGION AND PROVIDING THEIR SELF-SUFFICIENCY

The article reviewed the progress of the decentralization process and the development of territorial communities in Ukraine. The basic benefits of decentralization and main impediments to its implementation (mainly imperfect legislation, public trust, budgetary risks). Some far-fetched risks (probability of separatism, outflow due to cancelling subsidies) were considered. The potential regulation of the system - the prefects' institute, according to the law "About prefects" was analyzed. The process of decentralization is proposed as a necessary and promising component of improving the self-sufficiency of regions.

Keywords: decentralization, territorial community, self-sufficiency of regions, resources of regions, legislative regulation, the prefects' institute.

Постановка проблеми. На сучасному етапі суспільного розвитку управлінська діяльність вимагає уваги до найменших деталей. Один із шляхів ефективного вирішення різноманітних проблем на локальному рівні – децентралізація, організація та підтримка системи міцних та самодостатніх територіальних громад, що, як відомо, є основою регіонального розвитку будь-якої країни. Впровадження децентралізації апіорі є запорукою ефективного розвитку територіальних громад. Він передбачає перерозподіл повноважень між державною виконавчою владою і місцевим самоврядуванням, оскільки держава не завжди здатна максимально врахувати й задовольнити потреби кожної місцевої громади, окремих населених пунктів. Зважаючи на європейський досвід, можна констатувати: чим якісніше розвинена система територіальних громад,

тим більш вони самодостатні, кваліфіковані, тим ефективніше вирішують свої місцеві питання. Незадовільний стан вирішення багатьох проблем локального рівня щораз виразніше актуалізує завдання децентралізації влади

Аналіз останніх досліджень. Наукове осмислення проблеми децентралізації влади – один із актуальних напрямків сучасної стратегії економічного розвитку України (Г.Макаров, Л. Бабич, Н. Камінська, І. Карчевська, С. Колодій, В. Кравченко, І. Легкоступ). Сьогоднішні реалії свідчать про те, що відповідна проблема залишається однією із пріоритетних, а отже, потребує подальшого поглибленого розгляду.

Постановка завдання. Завдання пропонованого дослідження полягає у вивченні явища децентралізації влади, передбачає оцінку її основних переваг та недоліків, аналіз чинної та напрацьовуваної законодавчої бази, ризиків у процесі її впровадження. На основі проведеної роботи будуть зроблені висновки щодо перспективності та ефективності проведення реформ, які забезпечать цей процес.

Викладення основного матеріалу дослідження. Аксиоматичною є теза про те, що в Україні (як і в ряді інших держав) соціально-економічна ситуація у мегаполісах, обласних центрах та на периферії істотно відрізняється не на користь периферії. Існують проблеми з комунікаціями, стан доріг – незадовільний (іноді вони взагалі фактично відсутні), спостерігається занедбаність культурних об'єктів, природних зон та рекреацій тощо. Віддаленість від великих обласних, районних центрів або міст обласного значення тільки посилює ступінь критичності ситуації в регіонах. Такі реалії спричинені різними факторами. Однак на нашу думку, найболючішим питанням уже тривалий час залишається нераціональний розподіл ресурсів, бюджету, некоректність співвідношення повноважень державних органів та органів місцевого самоврядування. Принцип самостійності територіальних громад, який проголошений у Конституції, на практиці майже не реалізується. Держава не спроможна, на жаль, ефективно вирішувати проблеми невеликих населених пунктів, яких в Україні тисячі. Поза увагою залишаються численні локальні екологічні проблеми окремо взятих місцевостей (вирубування лісів, порушення природної рівноваги ландшафту, зумовлені несанкціонованим видобутком бурштину тощо), котрі не мають стратегічного державного значення. І справа не тільки у

відсутності бажання вирішувати ці питання (хоч ця хиба, на жаль, є частотним деструктивним чинником), але й у їхній масовій кількості. У сукупності все це потребує ресурсів як фінансових, так і людських, котрих в органах державної влади часто критично не вистачає. Крім вищевикладеного, варто враховувати надмірну бюрократію – через неї невиправдано збільшується тривалість донесення проблемного питання із самих низів до центру, сповільнюється його розгляд та ухвалення необхідних рішень, їх ефективне виконання та контроль.

Сьогодні достатньо часто високу централізацію ресурсів виправдовують їх обмеженістю. Однак реалії засвідчують, що функціонування такої системи управління в сучасному суспільстві є малоефективним і призводить до загострення проблем місцевого рівня, спричиняє занепад малого та середнього бізнесу та зниження рівня життя населення у регіонах. Як наслідок, люди втрачають зацікавленість у розвитку власного регіону, активно шукають можливості для виїзду за кордон, у столицю, в обласні центри, міста обласного значення тощо. У невеликих містечках, селищах міського типу, селах відбувається безперервне й неухильне демографічне старіння населення, з молодих людей залишаються здебільшого лише ті, в кого немає можливості покинути периферію.

Децентралізація передбачає надання державою частини своїх повноважень органам місцевого самоврядування. Прагматика таких змін зумовлена потенційною здатністю цих структур значно ефективніше вирішувати суспільно значущі завдання місцевого значення, з якими вони обізнані краще, ніж державні органи влади. Звичайно, перерозподіл повноважень не вирішить всіх перелічених проблемних питань, однак, він повинен дати імпульс, відкрити нові можливості і, найголовніше, активізувати діяльнісні прагнення самого населення й спонукати його до створення потужних об'єднаних територіальних громад та органів місцевого самоврядування. Безперечно, громада в межах села чи селища, основу якої становлять люди похилого віку, недієздатні особи чи незацікавлені мешканці, навряд чи здатна бути ефективною одиницею управління. Така громада не виявлятиме ініціативності, не розвиватиме продуктивно економіку регіону із тими обмеженими ресурсами, які є в їх наявності. Таку ситуацію може кардинально змінити об'єднання кількох невеликих громад на місцевому рівні. Це потенційно збільшить і територію громади, і кількість громадян, у яких мали б збігатися

соціально-культурні та економічні інтереси, активно виявлятися зацікавленість у розвитку свого регіону та у забезпеченні стабільного й гідного рівня життя. У ширшому баченні, створення таких територіальних громад забезпечить регіони кадрами, водночас зменшуючи їх відтік, а об'єднання фінансових ресурсів, якими будуть оперувати уже свої, місцеві органи і люди, уможливить більш цілеспрямоване використання коштів для вирішення місцевих проблем. Це дозволить активніше та раціональніше мобілізувати всі можливі наявні ресурси у разі необхідності та спрямовувати їх на вирішення питань територіальної громади, тобто місцевого значення.

На підтриманні об'єднаних територіальних громад значний акцент робить уряд, який уживає заходів для роз'яснення перспективності децентралізації, її виразних переваг для невеликих громад. Зауважимо, що уряд, як орган центральної виконавчої влади, однозначно зацікавлений у тому, щоб громади перебрали на себе ініціативу та функції місцевого управління. Це, по-перше, звільняє державний апарат від проблем локального рівня, а, по-друге, підвищує ефективність прийняття рішень у регіонах, оскільки громади набагато краще обізнані із своїми першочерговими потребами, ніж органи державної влади. З цією метою уже було розроблено низку законопроектів щодо передання місцевому самоврядуванню повноважень на користування земельними ділянками, які перебувають у державній власності. У разі їх ухвалення, об'єднані громади отримають весь спектр повноважень та фінансових ресурсів, що їх наразі уже мають міста обласного значення, зокрема зарахування 60% ПДФО на власні повноваження, прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом та державні субвенції.

Амбіційні та ініціативні “молоді” об'єднані громади мають більшу імовірність отримати кредит довіри з боку держави на управління справами свого регіону, ніж громади із сільрадою, які складаються переважно з людей похилого віку. В об'єднаних громадах консолідується не лише інтереси та амбіції цього мікросоціуму, але й зосереджуються кваліфіковані кадри, найбільш досвідчені та

ініціативні з яких, власне, й здатні стати лідерами громади, очолити її діяльність щодо покращення економічної ситуації регіону та підвищення рівня життя населення. Уже зараз результат об'єднання громад очевидний: за перше півріччя 2016 року надходження до місцевих бюджетів становив 77,8 млрд. грн. Для порівняння, у 2015 році аналогічний показник становив 52,4 млрд. грн., а у 2014 – лише 28,3 млрд. грн. [7]

Викладене вище дає підстави скоригувати розглядувану проблему в такому вимірі: чому досі не відбулося рішучих змін, які б конструктивно, дієво забезпечили процес децентралізації та прискорили б реформи в цьому напрямку? І це враховуючи, що перший із пакету децентралізаційних законів – Закон України "Про співробітництво територіальних громад" – був прийнятий Верховною Радою ще 17 червня 2014 року.

Як і будь-які суспільні зміни, процес децентралізації може сприйматися і в позитивному, і в негативному аспекті. Останній зазвичай пов'язаний із недостатньою усвідомленістю самої суті процесу, некоректною оцінкою потенційних досягнень і ризиків.

Існує думка, що процес децентралізації спонукатиме окремі місцеві громади до сепаратизму. Такі побоювання особливо актуалізувалися після подій на Донбасі. Крім цього, дехто вважає, що з наданням більших повноважень місцевим органам, збільшиться тенденція до зловживання владою, до порушення прав та свобод громадян тощо. І на це є підстави, оскільки непослідовність кадрової політики в місцевих органах державної влади та органах місцевого самоврядування, її стихійність та істотна залежність від політичних процесів призвели до втрати стабільності, послідовності й наступності у роботі місцевої влади, депрофесіоналізації державної служби.[3]

Для спростування викладених вище уявлень і побоювань варто наголосити, що повноваження, які органи місцевого самоврядування отримують в процесі децентралізації, не виходять за рамки законів та Конституції України. Тому, будь-які рішення, що не відповідають чинному законодавству (в т.ч. спроби сепаратизму) будуть заблоковані державою, яка не бере безпосередньої участі у місцевому самоврядуванні, проте здійснює ефективний контроль за законністю діяльності місцевих органів через інститут префектів. Інститут префектів повинен з'явитися після набуття чинності змін до

Конституції щодо децентралізації та, відповідно, після ліквідації місцевих держадміністрацій. Префекти матимуть менше повноважень, ніж сучасні місцеві держадміністрації, не будуть втручатися в процес управління органів місцевого самоврядування або оцінювати його роботу, а повинні лише слідкувати за законністю та конституційністю рішень таких органів. При цьому префект як представник виконавчої влади не матиме прав та повноважень негайно зупинити рішення органів місцевого самоврядування. Таке право буде виключною прерогативою суду, до якого префект, у свою чергу, звертається, якщо є підозра про незаконну діяльність місцевих органів. [4, стаття 13,14] Такий порядок дій водночас і забезпечує ефективний контроль органів місцевого самоврядування, і запобігає перевищенню службових повноважень самих префектів. При цьому термін роботи префекта в одному районі/області не буде перевищувати трьох років, після зазначеного терміну відбуватиметься їх ротація [4, ст. 7].

Децентралізація бюджетного процесу також викликає низку застережень у громадян, оскільки фінансовий механізм регіональної економічної політики – це важливий чинник взаємовідносин центральної та місцевої влади.

Одним із основних елементів фінансового механізму є бюджетна система (сукупність бюджетів різноманітних видів і рівнів, що знаходяться в певних взаємовідносинах та у взаємозв'язку). З огляду на складність формування бюджету, зумовлену його регулюванням не тільки параметрами бюджетного законодавства, а й конкретними потребами певних локацій, виникає необхідність запровадження нових механізмів, що стосуються взаємовідносин центральної та місцевої влади у фінансово-бюджетній сфері. Йдеться насамперед про фінансову децентралізацію, запровадження якої забезпечить достатніми матеріальними та фінансовими ресурсами розвиток усіх сфер життєдіяльності територіальних громад на підставі чіткого розподілу повноважень між державною виконавчою владою і місцевим самоврядуванням.

Крім ризику розбалансування всієї системи бюджетоутворення країни, недовіра громадян до фінансової децентралізації пов'язана з дуже вагомим для місцевих бюджетів фактором – системою державних дотацій вирівнювання місцевих бюджетів. Оскільки більшість обласних бюджетів (не кажучи уже про місцеві) потребують

істотних дотацій, побоювання щодо скасування існуючої системи державних дотацій є об'єктивними для місцевих громад. Проте, слід визнати, дуже тривалий час у розподілі місцевих бюджетів визначальну роль відіграла застаріла постанова “Порядку перерахування дотації вирівнювання” від 11 квітня 2002 року. Саме тому в свідомості громадян сформувалося негативне застереження, що фінансування місцевих органів самоврядування внаслідок децентралізації відбудеться за рахунок скорочення таких дотацій, і, як наслідок, економічні диспропорції між дотаційними регіонами України досягнуть критичного рівня. Чинна постанова “Про затвердження порядку перерахування міжбюджетних трансфертів” від 15.12.2010р. завдяки поправкам за останні два роки здатна забезпечувати достатньо ефективний розподіл міжбюджетних коштів.[6] В перспективі фінансова децентралізація повинна укріпити фінансову й бюджетну самостійність місцевих бюджетів, а отже, цілком імовірно, більшість із них не потребуватимуть державних субвенцій. Коли громада почне залишати основну частину податків у власному бюджеті, без перерахування до центру, це стимулюватиме громади до збільшення власних доходів. Відповідно, з'явиться стимул до нарощування виробництва, покращення інфраструктури, відбудеться перехід до відновлювальних джерел енергії тощо. Це стане ефективною альтернативою до звичного механізму, знівелює або принаймні мінімізує потребу залучення більшого обсягу дотацій цільового місцевого бюджету. В Україні доцільним є формування трирівневої бюджетної системи: центральна – регіональна – місцева. У такій системі центральний бюджет виконує роль перерозподілу прибутків між регіонами, місцеві бюджети можуть відігравати роль споживачів регіональних бюджетних коштів і джерела їхнього поповнення, а регіон є бюджетоутворюючим суб'єктом.[1, ст. 189]

Ще одна група ризиків, яка насторожує противників децентралізації, – відсутність її належного нормативного забезпечення. У національному законодавстві не тільки чітко не визначені механізми та напрями реалізації права територіальних громад на самостійне вирішення питань, що належать до юрисдикції місцевого самоврядування, а й мають місце суттєві суперечності, що перешкоджають здійсненню конституційних принципів місцевого самоврядування в цілому. В Україні право територіальних громад

самостійно вирішувати питання місцевого значення гарантується Конституцією і визначається як місцеве самоврядування. При цьому «місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України». (Конституція України, стаття 140)

Проте місцеве самоврядування лише формально відокремлене від державної влади. Реальні ситуації часто засвідчують втручання органів державної влади (місцевих державних адміністрацій) у діяльність органів місцевого самоврядування, а іноді й намагання активно адмініструвати цю діяльність. Насамперед це зумовлено недосконалістю національного законодавства у цій сфері. Як зазначила народний депутат Вікторія Пташник, «децентралізація проходить повільно не через небажання громад об'єднуватись, а через небажання депутатів займатись децентралізаційними проектами, які не є лобістськими та прямо не впливають на їхні бізнеси. Реформа має шанси стати першою дійсно успішною і парламент повинен докласти усіх зусиль, щоб завершити цей процес і допомогти об'єднаним громадам» [5].

Крім того, чинні нормативні акти часто є непослідовними. Наприклад, Закон “Про співробітництво територіальних громад” не гарантує системного застосування відповідних для цього механізмів, об'єднання мають добровільний характер. Також поки що не ухвалені деякі зміни до Конституції, внаслідок чого гальмується прийняття необхідних нормативних актів. Проте вже сьогодні із впевненістю можна стверджувати конструктивність роботи, здійснюваної в цьому напрямку. Розроблено низку законопроектів, необхідних для підтримання процесу децентралізації, врегулювання законодавчих нюансів, передачі органам місцевого самоврядування права розпоряджатися земельними ділянками державної форми власності. Окремі із цих законопроектів були зареєстровані ще у 2014-2015рр., отже, очевидно, що найближчим часом будуть здійснені кроки для ухвалення хоча б частини з них. Зокрема, сподівання на результативну роботу Верховної Ради в цьому напрямку висловив Віце-прем'єр-міністр України – Міністр регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства Геннадій Зубко ще восени 2016

року. [5]

На сьогодні, у першому читанні із основних законів, яких обов'язково потребує процес децентралізації, прийняті лише “Проект Закону про внесення змін до Конституції України”, “Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування з управління земельними ресурсами та посилення державного контролю за використанням і охороною земель”, “Проект Закону про внесення змін до Бюджетного кодексу України”, “Проект Закону «Про муніципальну варту». На перший погляд, це мінімум, дуже незначна частина від необхідних законодавчих змін, проте наявність таких позитивних зрушень вселяє оптимізм.

Висновки. Викладене вище дає підстави для таких висновків. Децентралізація у всіх її виявах повинна стати кардинальним поступальним кроком у розвитку держави, а більшість ризиків та побоювань, які стримують впровадження реформи, є або міфічними (ймовірність сепаратизму, порушення прав громадян), або потенційно вирішуваними у найближчій перспективі. Для цього насамперед необхідно на законодавчому рівні забезпечити можливість проведення запланованого процесу. Чим раніше будуть ухвалені відповідні нормативні акти, тим швидше об'єднані громади здобудуть оптимальні можливості для побудови свого майбутнього власноруч.

Надання більших повноважень органам місцевого самоврядування дасть змогу членам громади слідкувати, на які цілі використано сплачені ними податки, здійснювати контроль за тим, наскільки ефективною є діяльність обраних місцевих керівних органів.

Інститут префектів забезпечить законність дій місцевих органів влади та захистить громадян від порушення їх прав та свобод. В результаті диференціація повноважень державної влади та місцевого самоврядування забезпечить оптимальний розподіл ресурсів на місцях та ефективне вирішення суспільно важливих локальних питань.

Проведення децентралізації влади тісно корелює із низкою важливих змін державного устрою в таких сферах, як бюджетоутворення й оподаткування, адміністративно-територіальний устрій, нормативні акти. Послідовність і системність у проведенні реформ повинні поступово зумовити підвищення рівня самостійності та самодостатності регіонів України, а також забезпечити гідний

рівень життя громадянам. Чітко можна сказати, що децентралізація має перспективи стати поліаспектним пріоритетом розвитку й функціонування регіонів України, багатьом із яких сьогодні вкрай необхідні комплексні стратегії виходу із кризового стану.

Література

1. Данилишин Б.М., Клиновий Д.В., Пепа Т.В. Развитие продуктивных сил і регіональна економіка: навчальний посібник / Б.М. Данилишин, Д.В. Клиновий, Т.В. Пепа. – Ніжин: ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2007. – 688 с.

2. Децентралізація влади: Реформа децентралізації влади в Україні. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua>

3. Жук В. Напрями розвитку та зміцнення управлінського потенціалу місцевих органів влади / В. Жук // Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/monitor/Jul08/01.htm>

4. Закон України “Про префектів” проект 16.11.2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2016/01/prefekti-16.11..pdf>

5. Зубко Геннадій: від парламенту цієї осені очікуємо підтримки законів з децентралізації [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/3232>

6. Офіційний портал Верховної Ради України/ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/490-2002-%D0%BF>, <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1132-2010-%D0%BF>

7. За січень-липень до місцевих бюджетів надійшло.../ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/3041>

1. Danylyshyn B.M., Klynovyy D.V., Pepa T.V. Rozvytok produktyvnykh syl i rehional'na ekonomika: navchal'nyu posibnyk / B.M. Danylyshyn, D.V. Klynovyy, T.V. Pepa. – Nizhyn: TOV “Vydavnytstvo “Aspekt-Polihraf”, 2007. – 688 s.

2. Detsentralizatsiya vlady: Reforma detsentralizatsiyi vlady v Ukrayini. [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://decentralization.gov.ua>

3. Zhuk V. Napryamy rozvytku ta zmitsnennya upravlins'koho potentsialu mistsevykh orhaniv vlady / V. Zhuk // Natsional'nyy instytut stratehichnykh doslidzhen' [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://old.niss.gov.ua/monitor/Juli08/01.htm>

4. Zakon Ukrayiny “Pro prefektiv” proekt 16.11.2015 [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2016/01/prefekti-16.11..pdf>

5. Zubko Hennadiy: vid parlamentu tsiyeyi oseni ochikuyemo pidtrymky zakoniv z detsentralizatsiyi [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/3232>

6. Ofitsiyyny portal Verkhovnoyi Rady Ukrayiny/ [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/490-2002-%D0%BF>, <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1132-2010-%D0%BF>

7. Za sichen'-lypen' do mistsevykh byudzhativ nadiyshlo.../ [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/3041>

***Рецензент:** Смендина Н.В., д.е.н., професор кафедри економіки та планування бізнесу Одеського національного економічного університету*

6.04.2017

УДК 339.13 (477)

Shcherbak Vitalii, Didur Yuliia

SPECIFIC FEATURES AND CONDITION OF UKRAINIAN COMMODITY MARKET

The article deals with the interpretation of commodity market concept, peculiarities of its functioning and conditions. Typical components of market concept and different approaches to its interpretations were explored and analysed. The role and diversity of commodity market